

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПЛАНУВАННЯ ОБ'ЄМУ ВУГЛЕВИДОБУТКУ НА ШАХТАХ УКРАЇНИ

Сутність планування, як функції управління підприємством, полягає в обґрунтуванні цілей і шляхів їх досягнення на основі виявлення комплексу завдань і робіт, а також визначення ефективних методів, способів і ресурсів усіх видів, необхідних для виконання цих завдань та встановлення їх взаємозв'язку. Мета планування – це створення системи планових документів, які визначають зміст та певний порядок дій для забезпечення тривалого існування організації. Планування дає змогу виявити проблеми, що існують на ринку, і намітити необхідні заходи для їх подолання у майбутньому. Однак неможливо абсолютно точно передбачити всі параметри економічної системи, які будуть досягнуті на практиці, адже формування плану завжди відбувається в умовах інформаційної недостатності. І саме ринок має можливість скоригувати економічні процеси і привести їх до необхідної рівноваги. Слід зазначити, що на сьогоднішній день планування об'єму видобутку вугілля є дуже важливим, так як вугілля є однією із важливіших галузей нашої країни.

Аналіз світової економіки показує, що найважливішим енергоносієм до 60-х років минулого століття було вугілля. Потім його монопольна роль поступово стала переходити до нафти, газу та в окремих країнах – до атомної енергетики, причому ця ситуація може зберегтися до 30-50-х років поточного століття. Далі запаси нафти та газу будуть в значній мірі вичерпані, та людству знову прийде повертатися до збільшення видобутку вугілля, запаси якого як в світі, так і в Україні обчислюються сотнями років вжитку. На думку спеціалістів Світового інституту вугілля, викопне вугілля – це найбільш надлишкове, економічне та екологічно чисте паливо [1].

Вугілля, на сьогоднішній день, є одним з найбільш важливих енергетичних ресурсів України. В Україні вугілля використовується переважно для виробництва електроенергії й у чорній металургії. Більш того, приблизно 50% експорту України і відповідно 50% валютних надходжень у бюджет країни забезпечується чорною металургією, яка не може обходитися без вугілля. Усе це свідчить про важливість вугілля для нормального функціонування й розвитку економіки країни і дозволяє віднести цей енергоносіє до розряду стратегічних ресурсів.

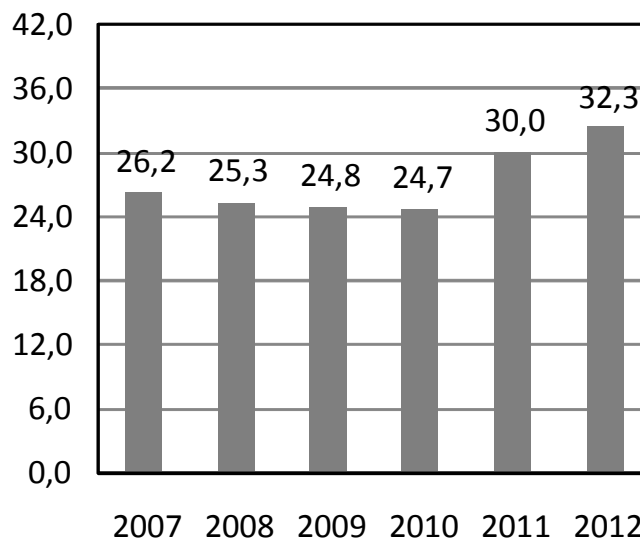

Рис. 1. Виробництво готового вугілля в Донецькій області, тис. т

В останні роки в Донецькій області і в цілому в Україні збільшився обсяг видобутку вугілля (рис. 1). Позитивна динаміка збереглася і в 2013 р. Так, за січень-лютий 2013 р. обсяг виробництва готового вугілля в Донецькій області збільшився на 1,2% порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Незважаючи на це, варто засвідчити, що вугільна промисловість України за економічними, фінансовими, технічними та соціальними показниками перебуває в стані тяжкої системної кризи, ознаками якої є старіння шахтного фонду зменшення обсягу горно-капітальних робіт на діючих шахтах, стрімке зростання собівартості вуглевидобутку. Негативними макроекономічними факторами, що ускладнюють становище вугільної галузі є неповні розрахунки між постачальниками та споживачами вугілля, міжгалузеві цінові диспропорції, недосконалість податково-бюджетних відносин, недостатній розвиток фінансово-кредитної системи, нелегальний вуглевидобуток. Вугільна промисловість на цей час суттєво відстає від загальних темпів реформування відносин власності у державі. Це все спричиняє внутрішньогалузеві проблеми: збитковість державних вугільних підприємств, кредиторську заборгованість та заборгованість із заробітної плати та інших соціальних виплат працівникам галузі, низький рівень заробітної плати та пенсій шахтарів, дефіцит коштів на відновлення виробництва, незавершеність реформування системи управління первинною ланкою виробництва. Зростання обсягу вуглевидобутку в 2012-2013 рр. спричинило появу нової для української економіки проблеми – профіциту вугільної продукції державних шахт, що став наслідком скорочення попиту на коксівне вугілля з боку металургійних підприємств та енергетичне вугілля з боку приватних електростанцій, постачання на які здійснюють афільовані шахти. В цій ситуації експерти вугільного ринку одноголосно виражають позицію щодо відновлення практики складання державного балансу потреби у вугільній продукції.

Вугільна промисловість України у період Союзу (до 90-х років) розвивалася у напрямку нарощування виробничих потужностей, підвищення їх технічного рівня на базі НТП та ефективності праці галузі. За післявоєнний період відновлено 295 шахт, зруйнованих у роки ВВВ, та побудовано 470 нових, у незалежній Україні не побудовано жодної шахти [3]. У радянський період планування обсягу виробництва здійснювалося на основі державного замовлення. Ланцюжок виглядав у такий спосіб: підприємству подавали програми на розвиток виробничої потужності у виробничі об'єднання, що у свою чергу спрямовували їх у міністерство вугільної промисловості. Далі на основі існуючої потреби у вугільній продукції і можливостей шахт відбувалося планування обсягу виробництва вугілля на певний період. При цьому, при перевищенні потреб у твердому енергоносії над можливістю, здійснювало розширене фінансування з центрального джерела, для освоєння нових потужностей. Далі по ланцюжки вниз план розподілявся на кожне підприємство і носив строго директивний характер. Підприємство при виконанні поставлених задач преміювалося. Проблем із реалізацією вугільної продукції не існувало в даний період часу.

Методи планування на вугільних підприємствах на сьогодні застаріли, і не можуть відбивати дійсну сутність планування. Їхнє подальше застосування не можливо з економічних розумінь. Сутність методології полягає в зіставленні максимально можливого обсягу виробництва й обсягу попиту, обумовленого по укладених контрактах і досвіду минулого. Можливий обсяг виробництва в основному визначається виходячи з технологічного підходу. Необхідно переходити на принципово новий рівень обґрунтування виробничих планів [2]. Світовий досвід маркетингової діяльності вугільних компаній свідчить, що для стабільної роботи вуглевидобувних підприємств у ринковій економіці реалізація вугілля повинна здійснюватися на умовах довгострокових контрактів із кінцевими споживачами.

Література

1. Тополов В.С., Грядущий Б.А., Петренко С.Я. Угольная отрасль Украины: энергоресурсы, ретроспектива, состояние, проблемы и стратегия развития. – Донецк: ООО Алан, 2005.
2. Лелюх И. Рациональный бизнес в топливноэнергетическом комплексе // Экономика Украины. – 2000. – № 5.
3. Ивашин В.М. Этапы становления и развития шахтного фонда угольной промышленности Украины в 20 и 21 вв. // Уголь Украины. – 2008.